RUSKI INWALID

No. 96.

SOBOTA. 24 Kwietnia 1820 r.

CZYLI

WIADOMOŚCI WOJENNE.

Treść. Wiadomości Kraiowe: z Wilna. Wiadomości Zagraniczne: Prussy. Niemcy. Franciia. Hiszpaniia. Rozmaitości.

WIADOMOŚCI KRAIOWE.

z Wilna.

(z Kuryiera Litewskiego.)

Pani *Catolani*, któréy pobyt w różnych miastach Europy, z takiem uwielbieniem opisywany czytaliśmy w pismach publicznych, d. 12 t. m. do naszego przybyła miasta. W krótkim iey tu pobycie raz tylko będziemy mogli usłyszeć głos ten, zadziwiaiący słuchaczów, i znawców zdumiewaiący. W następuiącą sobotę dnia 17, wyda koncert.

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

PRUSSY.

z Berlina, 22 Kwietnia.

Hrabia *Lapa* iadący do Petersburga w charakterze posła od dworu portugalskiego krótko tu bawił i iuż udał się na mieysce przeznaczenia swoiego.

NIEMCY.

Od Brzegów Menu, 18 Kwietnia.

Hrabia *Schafhots* Sekretarz poselstwa pruskiego przy dworze Szwedzkim i Baron *Arnim* zaymuiący toż mieysce przy dworze bawarskim za pozwoleniem królewskim zamienili wzaiemnie mieysca pobytu swoiego, i tak pierwszy przeiechał do Munich a drugi do Sztokolmu.

FRANCIIA.

z Paryża, 8 Kwietnia.

Wynalazca Litogeafii, Pan *Zennerfelden* zrobił iescze nowe odkrycie, to iest, iż miasto kamienia używa do rysowania iakiegoś papieru swoiego wynalazku. To nowe odkrycie tem iest dogodnieysze, iż za pomocą iego można pomnożyć kopiie bez końca, a nawet lekkie zdeymować rysunki.

Kilku urzędników zaniosło niedawno skargę na Pana *Rabbe* wydawcę iednego z dzienników liberalnych w Marselli za umieszczenie

krzywdzących przeciwko nim zarzutów. Rząd natychmiast wydał rozkaz aby go aresztowano. Pan *Rabbe* dowiedziawszy się otem wcześnie, chciał umknąć; lecz schwytano go w Grenoble.

Hiszpania.

(*Wypisy z Listów z Madrytu od* 31 *Marca po* 4*ty Kwietnia.*)

W Walencyi pospólstwo dotychczas niepowróciło do spokoyności i pała nienawiścią ku Jenerałowi *Elio*, który iednakże oświadczył, iż po tylu dowodach oddania się iego dla oyczyzny, gotów iest i teraz przelać za nią krew swoią gdyby tego tylko niesłusznie przeciw niemu zażarty lud żądał. — Rewolucyia hiszpańska ma wszystkie cechy rewolucyi francuz kiey: Nayoczywistszy tego dowod mamy w piśmie z Madrytu pod dniem 4 b. m. w którem wyczytuiemy, iż Jufanci hiszpańscy do tytułów swoich przybrali imiona *obywateli!* Tak przewrócony porządek rzeczy nie wielką zapowiada pomyślność.

z Madrytu, 31 *Marca*.

Tymczasowa iunta wydała w tych dniach nader ważną odezwę do narodu, w którey nanieniwszy o gwałtownem zniesieniu zgromadzenia kortezów, tak daley mówi. »Zebranie kortezów tak iest koniecznie potrzebne, iż w razie ninieyszym niewedług literalnego tłómaczenia; lecz iedynie w duchu konstytucyi doprowadzone bydź powinno do skutku. Poruczono było Juncie tem się zatrudnić i Król Jego Mość postanowienie iey w tey mierze potwierdził, a przekonawszy się iz ona tymczasowie tylko załatwiać może sprawy do decyzyi kortezów należące, postanowił zwołać ich nie napierwszy Marca roku przyszłego; lecz nierównie prędzey.« Daley w odezwie tey wykłada iunta obszernie i szczegółowie teraznieyszy stan Hiszpanii i trudne obowiązki Kortezów, a kończy ią temi słowy:« *Ferdynand Wielki* niezmordowanie zaymuie się dobrem powszechnem, zwoływa poddanych swoich nie nato aby ich posłał w dalekie krainy dla zbierania nowych krwią zbroczonych wawrzynów; lecz nato aby dopomagali mu w trudnych pracach uszczęśliwienia oyczyzny. Nayiaśnieyszy Pan stałe uczynił postanowienie, aby żadney prowincii należącey do Hiszpanii nieoddzielać, a szczególnie odnowić i ustalić związki z Ameryką. Sześciuletnie klęski które zdawały się nas z tą krainą rozłączać, nie są zapewne w stanie zniszczenia węzłów które nas w iedną powinny spaiać rodzinę. Ameryka zawsze należy do naszego półwyspu i z nim razem składa Monarchiią hiszpańską.« — Junta rozwiązaną będzie w dniu 6 lipca; lecz iey członki mogą bydź wybrane do towarzystwa kortezów.

ROZMAITOSCI.

O Jezuitach.

Pierwszym założycielem zakonu Jezuitów był iak wiadomo Jgnacy *Loiola* szlachcic hiszpański. Gdy wroku 1521 przy obronie twierdzy *Pampeluny* był w nogę ciężko raniony, czas wyzdrowienia poswięcił samotności i czytaniu historyi życia Jezusa oraz żywota swiętych. Ztąd pierwsza myśl i pociąg do zakonnego stanu, który rozpoczął poświęcaiąc się na rycerza Panny Maryi. Zaledwie przyszedł do zdrowia złożył zaraz całą zbroię i wszystkie swe ozdoby woyskowe, na ołtarzu cudownego obrazu Maryi w *Monferrat*, poddaiąc się iak naysurowszym pokutom. Lubo pomimo zupełnego wyzdrowienia chromał ciągle na nogę, odbył przecież w roku 1513 pobożną pielgrzymkę do Jerozolimy, a powróciwszy ztamtąd oddał się cały naukom, nayprzód roku 1524 w Barcelonie, później w roku 1526 w Alcala a w końcu 1528 w Paryżu gdzie 1534 roku stopień magistra otrzymał. Wtym czasie, poznał się i zaprzyiaźnił z sześciu innemi młodemi ludźmi, którzy idąc za iego przykładem i radą, obowiązali się slubem uroczystym pyść nawracać niewiernych, lub Oycu Swiętamu usługi swe ofiarować. Zamiarem ich było udać się do Palestyny, lecz owczasowa woyna Wenecka przeszkodziła w tym, dla czego w roku 1538 ofiarowali usługi swe Papieżowi *Pawłowi III*, a w roku 1540 formalne towarzystwa swego uzyskali potwierdzenie. Każdy członek zgromadzenia tego czynił slub ubóstwa, czystości i slepego posłuszeństwa dla swych przełożonych i dla Papieża, mianowicie zaś pod względem missyi do nawracania kacerzy i różnowierców. Następuiącego zaraz roku Ignacy Loiola został *Jenerałem zgromadzenia Jezusowego* w Rzymie, gdzie szczególnieysza gorliwość członków, wielu dla zgromadzenia ziednała wielbicieli i stronników. Podług pierwszey Bulli instaluiącey ich, liczba członków zgroma-

dzenia Jezusowego niepowinna była 60 przechodzić, lecz w dwa lata potem pomnożono ich do 80, a trzeciego roku zniesiono zupełnie, wszelkie ich liczby ograniczenie. Odtąd zaczęli szerzyć się Iezuici, niebawnie wszystkie części swiata zamieszkali. Roku 1556 w którym Ignacy Loiola życie swę zakończył było iuż 1000 Jezuitów w 12 rozmaitych prowincyach; Roku 1618 było ich 13,112 w 30 prowincyach, a roku 1753, 21589. Roku 1773 wydał Papież Klemens XIV Bullę znoszącą zakon Iezuitów w wszystkich kraiach chrześcianskich. Odtąd przebywali w małey ieszcze liczbie tylko w Austryi i w Rossyi. Pius VII żyiący dzis Papież potwierdził ich zakon 1801 roku na Białey Rusi i Litwie, roku 1804 w Sycylii, a roku 1814 przywrócił go wzupełności. Nieograniczona władza, iaka służyła Jeneralowi na mocy konstytucyi czyli przepisów zgromadzenia, i slepe posłuszeństwo zakonników względem niego i wszystkich przełożonych sprawiły że rozrzucone po całym swiecie zgromadzenie to, rządziło się ciągle według iednakich przepisów i zasad, w iak nayściśleyszem porozumieniu i iedności. Już następca Loioli drugi Jenerał zakonu Jezuitów nazwiskiem Lainez, położył pierwsze fundamenta tey despotyczney ustawy, którą Aquaviva trzeci Jenerał Jezuitów ukończył całkowicie, pomimo przeszkód iakich doznawał ze strony Papieża Pawła IV i od kongregacyi prowincyonalnych. Wydaną w roku 1606 bullą papiezką, nietylko stopień Jenerała dożywotnim uznany, ale nawet cała ustawa zakonu iak naysolenniey potwierdzoną została, z tym nadzwyczaynym dodatkiem »Gdyby na przyszłość który Papież chciał czynić w tym iakie odmiany, naówczas Ienerał i przyłożeni zakonu upoważnieni są, bez zasięgania pozwolenia inney iakiey bądź zwierzchności, i w każdym czasie, wszystko do dawnego stanu i porządku przywrócić« Każdy z członków zgromadzenia obowiązany był oddawać Ienerałowi cześć, iako zastępcy Boga i Chrystusa, przez co uważanym był w równey z Papieżem godności. — W tayney mowie zakonu, zwano go *Deus* (Bog) zwykle Papieżem, rzadko kiedy Jenerałem.

Jak Jenerał w ogólności nad całem zgromadzeniem tak w szczególności każdy inny przełożony, używał w zakresie urzędowania swego, zupełnie nieograniczoney władzy; iako to: Prowincyałowie, Praepositi, (Naczelnicy Kolegiów) Naczelnicy tak zwanych rezydencyi, Superiores (w zakładach missyonarskich), Rejentowie (w Seminaryach) Mistrze nowicyatu i Instruktorowie (w zakładach trzeciego stopnia próby czyli doświadczeń). Wszystkich tych przełożonych obierał Jenerał na lat trzy, lecz służyła mu dla tego władza odwołania, gdy w ciągu lat oznaczonych uznał tego potrzebę.

Przy tak nieograniczonym despotyzmie, miał przecież zakon, lecz pozorną tylko Konstytucyą, która ograniczenie samowolności Jenerałów miała na celu. Mocą tey konstytucyi, troiakiego rodzaiu kongragacie czuwały nad tem, a mianowicie: *Kongregacie Prowincyonalne, prokuratoryyne i ieneralne.* — Pierwsze odbywały się co lat trzy. Do składu ich należeli: *Praepositi, Rectores, Instructores* i mała bardzo liczba *Professów*, których imiennie do tego powoływano. Głównem zatrudnieniem tey kongregacyi był wybór Deputowanych, którzy do Rzymu na prokuratoryyne i na Jeneralne Kongregacye zbierali się. Do niey należało także rozpoznanie niektórych a szczególniey ważnieyszych przedmiotów, lecz naysurowiey wzbronionem iey było, naradzać się nad czemkolwiek bądź takiem, coby wprost zakonu samego dotyczyło. — Gdyby w zgromadzoney tey Kongregacyi, ieden tylko członek okazał wątpliwość, czyli przedmiot wzięty pod rozwagę nie ma styczności z istotą zakonu? iuż tem samem naradzać się nad nim nie wolno było.

Kongregacye Prokuratoryyne również co lat trzy zgromadzały się. W tey kommunikowano doniesienia czyli rapporta od Deputowanych i od Jenerała, naradzano się o-raz czyli zwołanie Kongregacyi Jeneralney ma mieć mieysce lub nie; ieżeli w przedmiocie tym afirmative zadecydowano, naówczas zwoływał ią Ienerał; w każdym przecież razie służyło mu prawo, przedłużyć termin zebrania się iey o miesięcy ośmnaście.

Kongregacya Jeneralna obierała Jenerała i iego tak zwanych Assystentów, którzy w liczbie dwóch do rady przydani mu byli. Lecz radzić im tylko i dawać Jenerałowi zdanie swoie wolno było, decyzya w każdym przypadku od niego samego iedynie zależała. — W iednym przypadku tylko, to iest, gdyby postępowanie Jenerała

dobru i pomyślności zakonu szkodliwym okazywało się, wolno im było opierać się postanowieniom iego, i zebraney Kongregacyi Jeneralney, podać punkta zaskarżenia i powody oddalenia go z urzędu. — Kongregacya Jeneralna wybierała także i dodawała Jenerałowi tak zwanego Przestrzegaiącego (Admonitor), którego obowiązkiem było każdy krok Jenerała pilnie uważać i udzielać mu w tey mierze spostrzeżenia swoie. Oprócz tych wszystkich atrybucyi, Kongregacya Jeneralna była nakoniec prawodawczem Zgromadzeniem zakonu. Mimo tego przecież, nie wolno iey było czynić żadnych odmian w kardynalnych przepisach, i tylko prawo wykładania i tłumaczenia ich służyło iey, ale Jenerał zawsze decydował niepodlegle i wolno mu było podane wyłożenie prawa, odrzucić lub przyiąć, za dokładne lub niedokładne ogłosić. — Wszakże same przepisy zakonu zakazywały Jenerałowi ile możności iak nayrzadziey, i w gwałtownych tylko potrzebach, zwoływać Kongregacye Jeneralne. Z tego wszystkiego okazuie się, że Konstytucya zakonu była dla oka iedynie. Bo gdy Jenerał sam tylko miał moc reguł przepisywania lub ich wykładania w razie wątpliwym, gdy Jenerał tylko nominował na wszystkie zakonne urzędy i samowolnie odwoływać z nich mógł; nic więc iawnieyszego nadto, że wszystkie Kongregacye składały się z członków iemu uległych, a zatem, że naradzano się w nich i decydowano podług myśli i woli iego.

Żeby Jenerał miał zawsze pod ręką ogólny i szczególny opis stanu zakonu i zakonników, przesyłano mu zewsząd iak nayskrupulatnieysze raporta. Oprócz zwyczaynych były także i nadzwyczayne. Pierwszych odbierał rocznie 6584, to iest:

od 37 Prowincyałów co miesiąc ieden raport	444.
do 612 Praepositis w kolegiach, co kwartał ieden raport . . .	2448.
od 340 Rektorów w rezydencyach również co kwartał . . .	1360.
od 59 Mistrzow w nowicyatach, także co kwartał	236.
od 1048 Konsultorów przy Prowincyałach i innych przełożonych w różnych kollegiach, nayminiey co półroku ieden raport . . .	2096.

Summa rapportów stałych 6,584.

W tey liczbie niemieszczą się raporta dwuchset Instytutów missionarskich, Rektorów po Uniwersytetach, i Konsultorów, tymże Rektorom dodanych; również raporta i listy imienne z wszystkich klasztorów co do ich sytuacyi i stanu; nakoniec osobiste doniesienia każdego w szczególności Jezuity, tak od iawnych czyli klasstornych, iako też od taiemnych Jezuitów których obowiązkiem było nietylko w interesach czysto zakonnych Jenerałowi swe doniesienia przesyłać, ale w każdym przedmiocie politycznym lub innym, byleby tego potrzebę uznali. — W zdarzeniu większey wagi, na adresie do Jenerała wolno było każdemu z nich dokładać wyraz: *Soli*. W takich to nadzwyczaynych pismach pozwolono im było odkrywać taiemnice, powierzane na zasadach ustaw kościoła Rzymsko-Katolickiego, nigdy iednak w zwyczaynych czyli stałych rapportach. Prowincyałowie w pewnych przypadkach używali do Jenerała sposobu pisania kluczem, czyli nieznanemi nikomu cyframi i t. p. Gdy adres opatrzony był napisem *Soli*, naówczas nikt tylko Jenerał sam nie mogł odpieczętować i czytać listu.—Z tego przekona się każdy, że w materyi szpiegostwa i denuncyacyi, przewyższyli Jezuici samą Inkwizycyą Swiętą a nawet i taiemną policyą w teraźnieyszych czasach zaprowadzoną.—Że zaś mieli nieograniczony prawie wpływ nad Xiążętami i nad ludem; iuż to iako spowiednicy, iuż to iako posiadacze tak niższych, iako naypierwszych urzędów kraiowych, do których wyłącznie *Taiemni Jezuici* przeznaczeni byli, a wspierać ich, protegować i posuwać nie zbywało zakonowi na możności i sposobach: — Nie dziw że to zgromadzenie znalazło podporę głębokiey polityki przez nadane sobie przywileie.

(Dokończenie później.)

W PETERSBURGU.

w drukarni woienney Głównego Sztabu JEGO CESARSKIEY MŚCI.